

Diplomitöö

370343

Avalike alakoolide haldus

Hesti Wabariigi aegses ja

kahtinav. õiguses

Diplomitöö

J. Lindvere,

Harbis,

stud. jaar.

Anno domini

1943

Lindvere, J

Prof. A. K. K. K.
arvamus andla arvamus.
22. I. 43. J. W. W.

Wartab diploomis töö kohta kinnitatud
arvamus ja võib olla arvamus
28. I. 43

POSTIADUJAKOON

22. jaan. 1943
311.

LA [Signature]

Avalike algkoolide haldus
Jesti Wabariigi aegses ja
kehitas õiguses.

Diplomi töö
J. Lindwore,
stud. jur.

Tartus, 20. jaan. 1943. a.
Lõpetus- ja õiguse- ja
8. II 1943

Sisukord:

31	Sissejuhatus	lk.
2	L. V. põlisraeduslohud normistohud ja kehtsa õigus allikad algkooli kohta	7 11
3	Swalilik algkool ja selle üldine haldamine	22
4	Haldusorganid hariduse alal	34
5	Swalikkude algkoolide asustamine ja ilolpidamine	49
6	Swalikkude algkoolide raking	54
7	Tsemitrijad awalikus algkoolis ja nende ilisanded	56
8	Õpilased ja koolikohustus	63
9	Õppe ja kasvatustsala	65
10	Swaliku algkooli organid	66
11	Järelewalwe õppe- ja kasvatuse- alal üle	67

Kasvat. Kirjand.

Kasvatatud kirjandustöötajad ja allikaid:

Stykeri, koolkooli ja õpikuaast. õppekavand. - Haridusnõustajate väl-
panna, Tall., 1938

Leeti Kaskiklopedra - K-i. Loodus.

Leeti Koorika - Jot. - JkT., Tartu, 1938-1939 a.-k.

Leeti Kool - Põhikooli ajakiri, Tallinn, 1937-1939 a.

Leeti Vabariigi Põhikoolid

Haridusolümpia Teataja - 1942. aastakäik.

Haridusnõustajate Teataja - kõik aastakäigud

Haridus- ja Iseseisvuse Teataja -

J. Karto: Haridusala korraldus (Sead. ja määrused...), Tall., 1932

Kasvatatus: E. Õjel. Lõidu kasvatuskadulike ajakiri, Tall., 1937-1939.

A.-J. Kõivumäe, dr.: Haldusprotsess. Akad. Kooperat. Tartu, 1937 a.

- " : Ornakord. - " - " 1939 a.

P. Põld: Kooli ajalugu. - " - " 1933 a.

A. Roos: J. J. Põnnanen. E. Kirjand. Selts - 1930 a.

Tois lausutatud lihtendiol:

- A.A.S - Atraktsude algkoolide osadus
A.K.K - Administratsioon-kooli kord
A.M.S - Administratsioonimenetluse osadus
E.W. - Eesti Vabariik
E. Kait. - Eesti Entsüklopeedia
Eesti Kool - Eesti Kool - Pedagoogiline ajakiri,
Tallinn. Haridusministeeriumi väljaanne
H.S. - Haridusdirektorium
H.S.T - " " i Teataja
H.M. - Haridusministeerium
H.M.T - " " i Teataja
H.M.S.T - Haridus- ja Sõjaväe ministeer. " "
Kod. - Kõrmaõppeosakond
A. Kuvits - A. Kuvits: Eesti Keelvahehariduse ja
kultuurilise kordatus. Tallinn, 1938.a.
Lg. - Lõpetus

P₂ - Põhiseadus (Eesti Vabariigi)

R₁ - Riigi Teataja

rk. - ringkiri

S.K_{vi} - Seaduste Kogu vi köide

V - Vastata!

*

1
Svalike algpoolide haldus
Jesti Wabariigi aegses ja
kehtivas õiguses.

§1. Lissejuhatus.

Iga riik nii kaasaajal kui minevikus on
peamiselt huvitatud oma rimmiliist ja
ajalisest eksotentrismist. Iga riigi taotlused
kõigepealt on omuvõimud, kuid mille su-
urus ja vähemalt pole sellele olemasoleva postulaat-
ide orienteeritud väiksemate riikide vastava
õiguslik käitumine.

Selline riigi olemasoleva probleem oli ala-
liselt ja piireralt aktuaalne promissioonis.
Probleem pole aga oma akumuleeritud kaotamud
fänapäevadegi, sest, teame ja, et mõne kuuaga

lekkida¹. Riigi tuleku koondatus ei^o aga alla
antud riigi kui rahvusvõimete pöördumise komplekti
seisukoht misti nnnn kui see rahva järgmine
generatsioon, tulevane kodanikkond.

Kui aga moodne riik oma organisatsiooni
fundamentaalses dokumendis - põhiseaduses püü-
daks vältida oma olemasoleva ideoloogilise ja riigi-
poliitilise alusprobleemide sättemingega, siis oleks sel-
lest vähe. Väinased oleksid omaid deklaraa-
tsioone teinud, mitte enam. Sellepärast on ka
kaasajad moodne põhiseadus rääkinud ette oma tu-
levisuvisioonide realiseerimiseks teed ja abinõud.
Mõtlemine on juba rohkem põhiseaduses, millega
püütakse vältida endale teostatavate ülesannete
ja kohustuste loomise tulevat põlvkonda ees-
tes, kes tuleviku rahvanna peab antud misti paad-
ma ja väärilt erandama. Sellist seisukohta

¹ E. V. P. preambel - DV. 1937, 71, 590.

Waadatuna on riigi aprioorits ülsandets oma
noore kodanikkonna, waimlise ja kehalise ettevalmistu-
se problemi ammundaus lahendamise juba põhi-
seaduses. Seada etteletakse hariduse, resp. algharidu-
se wõimaldamise näol, astud riiki kandrate ei-
guskorra peritripide waimus ja muudkui². Viimast,
s.o. algharidust wõimaldab moodne riik andes ku-
lul - õpilastele, resp. nende waimuile, tasuta. Kuul-
seada riiki katariis piires, ulatuses. Krikeron-
miks on tarwiselt piire, kus lõpetab koolihariduse
omandamise obligatoorsuse nõue. Täpseltⁿⁱ on kii-
ormus lahendatud kor J. W. Põhiseaduses. Alg-
haridust lähemalt wältawa seaduse andmine on
jätud waljures seadusandkuse aegats, seaduse
kostamine järele ega halduse wastawa harr üles-
andets.

Kiesoleer töö sealki endale õhiks - wan-

"ib. H eormest löiget

delda ja käsitleda kehtis alghariduse kättun-
ga sees olevatel normatseerol sätkid ilde,
erolt aga neid normistilke, mis kättitarad alg-
koolide haldamist avalike algkoolide osas.

Auta on püündund oma amet kättik-
da sigustatult dogmaatilise meetodi abil,
kasutades põõliti ümanga, aga ka subtrahar-
selt, ajatoolit ja võrdlewat meetodit.

§ 2. J. W. põhiseadustekund normis-
tekund ja kehtwa siguse alltekad algkooli
kõhta.

I P. ja kised utolaktiul.

Algharidust kehtis sätkis E. V. P. § 22
Mimetatund § i esmine lõige utleb: "Õppi-
mine on koolkoolitel lastel seadunges määrar-
tud utatuses kohustok ja puskharkoolis makun-
ta". Puskharkooli all on oin mõeldud algkooli,

misungune termia jaba ammu on k rvald lerdetud.³
Nagu r htus allist paragrahrist, voltab P. aca-
durandlust, vastavalt hariduspoliitilisele kaalal-
lustele; seadusega suvaliselt anda see p ie aas-
takes, millest ulatub eesti lapse eluigaarvome koo-
liriga. Ja teise kontifitseeritakse: rahvakooli, ee-
algkooli ulatuses ei ole  ppemaksu.

Sama paragrahvi teises l ites stralduse
s ttegori  is j rgnesvalt m iaratletakse need as-
mi kohustusvõimevõimad, kes on kohustatud alg-
koolide (edaspidi tarvitame "rahvakooli" au-
mel - algkool. autor.) olemasolu, nuga kooli-
kohustuslike laste koolikohustus^{h stmine} faktiliste v i-
maluste eest hoolt kandma. Nendeks normad
ressurssideks osutuvad p ie ja omavalitsus. P.

 22, 2. lg.: "Rok ja omavalitsus peavad  lal va-
palikent arvat rahvakooli. Hariduse vahetaks

³ P. l to. VI, 4. lg. 1360: "... ametlikult ei l estis "rahva-

jõtkamirits vastavalt riiklikele huvidele ja rah-
va eluliste vajadustele peetakse ilal ka üld-
ja kutshariduslike õppeantini. Iid selgub aga
shtlasi, et riigi ja omavalitsuse kõrval võivad
õppeantistike käitajana arvesse tulla ka kõige
mitmekessemad organid, ettevõtted ja erisõrga-
nisatsioonid.

Kuid Ps. annab ka ideoloogilise ja haridus-
poliitilise lähtebaasi, mis kuni väärarvatu conditio
sine qua non seab alghariduse koostist, kui
ka haridus- ja õppeantini üldse. Mõie Ps. on
see rõne väljendust *proband expressis verbis* vaa-
deldaava Edk. se väändas lõikes, kus on mõeldud:
"Õpetamine ja kasvatamine koolides ja õppe-
antistikes peab toimuma Eesti riiklikus vaimus
riiklikele korraldusele ja järelvalvele" Vauralt
ongi riigi teistõnguse ohtumise oia mõeldava.
kool'pro alghool harustusel kuni 1917.a.

Kõik need fond ja huusgrupid, millised need ka ei oleks (nõuded, poluallid jne) on vähemalt järelevalve funktsioonid kindlasti ekskludeeritud.

Põhikamand oled tsiteritud nõude, korrapärase sama 300-e viimane loige alla, et "koorte kassaamine vaimuelt, kollektiivelt ja kehaliselt tublodeks ning väärkoits Eesti kodanikeks on loomumata kui ka riigi ja omavalitsuse falksamaid äraandisid." Seega loomad juba nimetatud kohustusadressaatidele - piirk, omavalitsus, kool- veel rehas, nimelt loomad (kahtlemata loomad suuremas mites, s.o. incl. ka eestkostjad jt.)

Peaduse tsiteritud 300-e, alusel andis Antau Kogu 7. mail 1920.a. Arvotokude algpõlde seaduse⁴ ja Arvotokude algpõlde seaduse elluvõimise seaduse⁵. Ant Seadust on hiljem looda

⁴ R. 1920, 75/176; ⁵ R. 1920, 153/157

4)alt mooditund. Nimelt: 1) 1931. a.⁶ - sama AFS ümber-
lõikatud kehtel, andis pealkirjaga; 2) 1934. a. - läht-
tam moodang: reedubestake (peamiselt maasõim-
katsuvõimiga tungfondade pealekäimisel) kehtes-
kustuse igas 16-lt aastalt 14-le. Seadus kehtestati dek-
reedrina⁷ 3) 1934. a.⁸ - moodeti veel SS-id 2-4, 9, 24-26;
4) 1938. a. - omnes Seaduse Logu VI kõike⁹ väljandmõnga
- SS-id 11, 12, 58.

AFS Seadusega kui lex generalis'ega^{riist} on aja jõe-
tul kehtestatud kerge rida subordinaatsema täht-
susega aktide, mis kõik ühest või teisest küljest
hõlmavad aralike olgkordide haldamise ala.
Lisä kumulatsioonid seadusest olgu sekkäit nimetatud

⁶ .RT. 1931, 46, 348;

⁷ .RT. 1934, 45, 400;

⁸ .RT. 1934, 105, 822;

⁹ .RT. 1938, 9, 59 ; SK VI 1938, 1, 3 - on praegu kehtiva.

sesse õppejõududega kui riiksidega 2: Õppejõu-
dude teenistuse aadus¹⁰ ja Õppejõudude taande aadus.¹¹ Mõlemad nimetatud on het ajalisesid, ri-
melt I Riigiseaduse §§-ide 57 ja 58 kui raamnormide
konkreetses osas rakendamiseks antud. Samal
ajal nad baseeruvad väga ka P. 332-ld. Käes-
olevas föös tuleks veel allepool nende seaduse
juurde tagasi (57): Aastalend teenistujad aralikus
algkoolis.

II Avarike algkoolide haldamist sättuvad
normistikutud keltwa reüümi ajal.

Jesti Wabariigi ajal oli algkoolide haldam-
ine wastawate normistikega, jüüga hõlmasalt
sätkind. J. Autor otleb seadluskull "E. W. ajal", kuma
näitkes "ex-Jesti" wõi muu taolise jünormiumi tar-

¹⁰ Ri. 1935, 69, 605;

¹¹ Ri. 1931, 57, 461;

tamine tundub etapohaseks). Mis puutub käes-
oleva ajajärgu, resp. režiimi õrguse veldes, siis on
süa konstitutiivse formega aktiva tükke paana
nn. Generaalkomissariat Island'i kondralkomissio-
nalt 5. det. 1941-a. antud määrust¹². Selle määruse
(Anordning) järgi (§1)-s adused ja määrused, mis
tehti 21. juunil 1940. a. död jöns, keltavad edasi,
kurvõid nad ei ole vastvõtus "Salva vaigi postet
seatud me korraga". Kõheldasvõid juhtudel noimi
keltvõus auktes on abustamix õrgus. reservatõri-
fid kondralkomissarile endale (§2)¹³ Niisüis L. W.
augre õigus keltib praeguigi edasi, teodud rese-
vatõroniga ("... kurvõid see õrgus ei ole vastvõ-
dus" jre). Järeldust keltib praegu ka meie endi-
re avalike algkõolde haldamist vältõõ noimistik
sama reservatõroniga.

¹² Amtsblatt 1942, 1: lk. 4

¹³ ib.

Kuid tingituna muutunud olukorrad äldse,
eriti aga keekalduse struktuuris ja organisatsioonis
kui ka ^{andis} seadusandluse väljalülitamisest ja selle asen-
damist määrusandlusega (vastav võimkond ja õi-
gus on delegeeritud Eesti Omavalitsuse juhile),¹⁴ aval-
das haridusdirektor 30. sept. 1941. a. N 148 all¹⁵
põhjapanusa faktusega üldakti aval. algkoolide
haldamise alal. Nimelt "Koolide tegevuse ~~tege-~~
vuse korraldamise määramine". Ilõigepealt võime oel-
le akti alusel niind fondatseerida, kellele kuulub
praeguse režiimis normiandluse õigus kesks. Sellest
organits tuleb lugeda Eesti Omavalitsuse juhti.
Tema poolt antavad kõrgemajonliind üldaktid
kannavad määruste nime. (Allpool punktumise kok-
ku harrutava faktiga normiandlusega (legiditor -
funktsiooni) alal, kus see õigus kuulub ka Har-
¹⁴ Wimmer on teatanud aktis ka haridusdirektor
V. ka HDT. 1942, 1, lk. 2

riidusdirektoriumi Haridusosakonna juhatajale).

Nimetatud "Koolide ... määrus" § 1-ga tä-
hvatatakse kõik Nõukoguvalitsuse seaduse ja vii-
mase madalamajärgeline üldkoolid. § 2-aga ütleb:
"Algkoolid loetakse Swabikkude algkoolide sa-
duse (SK VII 1938, 3) ja lüüenduskoolid sellekohase
määruse (RT 1931, 53, 420) alusel. Algkoolide ja
lüüenduskoolide võrgu kinnitab Haridusdirektor
maa või kinnitab valitsuse ettepanekul."

Swabikkude algkoolide seaduse § 25 trans-
portakse kehtetuks.

Algkoolis õpetatavate ainete määratakse
Haridusdirektori poolt kinnitatud transpordiga.

Swabikkude algkoolide seaduse alusel enne
21. juunit 1940-õ. loetakse lüüenduskoolid transpord-
kõrge selle maakoostu või transpordikõrge, kus on
rende asubolt."

Mündangud, mida oelle §-i normid toetavad

algkoolide haldamiseks on, võrreldes enne 21. juunit
1940. a. kehtunud status quo ant'ga järgmised:

1) alg- ja täienduskoolide võrgu¹⁶ edaspidi kiil keel-
atantise juht, kuid mitte enam keskaantise juhtriide
järgi koostatud kaevand (uagn määrus A.S.) vaid
maa- või linna-koostoriraktonskelt esitatud ettepanemine.

Sis on legu kaevand määraval kompetentis loova-
fanninga koostoriraktonskelt, milline on nähtavasti tin-
gitud tõe kuljumisest keskaantise. 2) § 25-da kee-
fanninga A.S. esidusest on algkoolide ilalprodajad
vabastatud kohustusest esitada vähemuspalaostet
kodantke lestele emakelise kodi või klassi, kui
kohapeal koguneb vähemalt 15 koolikohastusteku
äpilas¹⁷. Algkoolide haldamise vaatepunktist aga
on olulisem ümrdang-3) algkoolid funkustatalse

¹⁷ l. art: § 21, 2. lg.

¹⁶ V. lähemalt käesoleva tõe § 6

vastava maabonna, resp. lonna algkooli. Oleti on
see ju loogiline konsekvent meie praeguse riikliku,
resp. keskvallkonnissaiaalkokkuse olukorras: pole raski,
erig. - pole ka rasgi teha.

Juridilist tähtsust võib anda käsitatava määruse
36-nda säte, mille järgi samas määruses nimeta-
tud seaduste¹⁸ ettevõtetel Vabariigi Presidendi, Vaba-
riigi Valitsuse, Haardusnõugeti ja Haardusnõugete-
riinani ülesanded ja õigused antakse üle Haridus-
direktorile.

Teaga võime kokkuvõttena konstateerida, et ma-
ktsiaalõigustikus osas on avaralke algkoolide hal-
dust määratlevad normid kindlad väärast režiimimuu-
dangu tagajärjel vaid vahemat osatõltnust eesral

¹⁸ Need on: AAS, Gümnaas. seadus (SK II 1938, 1, 5);
Õpetajate Seminariide sead. (SK II 1938, 1, 3); Pedagoogiama-
sead. (SK II 1938, 1, 9); Mõrekoollide sead. (SK II 1938, 1, 11).

muudatust üle elanud. Teatavuse moodustab mi-
dugi õpetuse-kasvatuse riiklis-ideoloogiline külg.
Kuna, nagu nägime, meie ergseliku kättemist kor-
raldusvõtte normistõkkudele viimdselt, peab annab hel-
te jõe nende kokkukõlalisus, resp. mittevõistlulisus "Jat-
ta riigi poolt loodud me korra", mis viistis ¹⁹²¹ ei
enam meie keskes kurgi ulatustult kõne alla talle
E. V. Beaudoues fikseeritud hariduspoliitilised mõisted,
nagu "Jesti riiklik vaim", "noort kasvatamine vaim-
seel väärtkants ... Jesti kodanikeks" jms.

§ 3. Harilik algkool ja selle üldine
haldamine.

I Harilik algkool. Mõiste. Liigid.

A. Mõiste. Harilik algkool kollektiivisikuna
teostab normivaba funktsiooni - seda oselt toi-
miste kogumina, mida mõistetakse õpetamise ja
kasvatamise all. Normivaba funktsiooni kosta-
ra

gaud kollektiivideks nimetatava haldusõrguse
koosias teostatamiseks.¹⁹ Teega on koolid, sealhulgas aval.
algkool kui üks poolitüüp, — teostatav.

Mis aga avalik algkool juurdekuu mõistena
on, selle peale jäiab A.S. vastuse õrgus: pole antud
trastarat legaldefraktiooni. A.S. otse kard, et
avalik algkool moodutab õhtluskooli esimel järj²⁰
(astmel). Teeparad piinane selgusele jonda õhtluskooli
mõisteks

B. Õhtluskool. Õhtluskooli all mõistame väi-
ralt korraldatud koolisüsteemi, kus iga koolraste
(resp. koolitüübi) antud astmel) vahetult jäitub eel-
misega, ning kõik need astmed on võrdkerel alusel
kehtesvadevad kõrgle õpilaste, keelele vastural
astmel (astmed on 3: algkool, gümnaasium (kõrskate),
õhtkool) on õppimiseks formuuliseks eeldused. Õht-

¹⁹ Vrdl.: A. J. Kinnam: Õiguskeerd, lk. 309;

²⁰ A.S.-51

lastekooli rände püstitas esimeses koolis pedagoog J. T. Põnnentus.²¹ Kaasajal on hariduse alal esimeses sammuraste riikide koolikorraldus rajatud ühtlastkooli prototüübile eris lähemas allale.²² Kõrgi nähtis Lts²³ §1-ot, on meilgi ühtlastkool aktsepteeritud ja kehtetud, kurgi on olnud areajärke, kus see prototüüp on fõsses ohus olnud.²³

Õigusega rõõndab samuti Dr. J. T. Klõmann²⁴, et see põhimõte pole meil õrski tõrsekvalt kehtetatud (kõrbe-koolides osas)

C. Lõrd. aj Aegkoolid litigituvad vastavalt koolikorraldusele lägitusele: maa- ja linnaalgkoolideks.

²¹ Vrdk.: J. Põnt. - ühtlastkool.

²² V. ko. O. Maante: Ühtlastkool - "Kasutus" 1939. a. lk. 361 j.

²³ V. J. Mõrdmaa: Haridusministri lakkumise puhul (artikkel) - "Kasutus" 1939. a. 49. lk. 358 j.

²⁴ V. Lang ja J. Kõnis - Kõrbe haridusorganis. Kõrgepunkt. Antoloogiamud prof. Dr. J. T. Klõmann; Tartu 1939. a.; lk. 134.

Esimesel kuuluvad otseselt valla-, teised linnaroma-
valitsuse haldamiseks, vähemalt territoriaalselt asukohest.

Lüdigekohas²⁵ on arunud asukohtale, et algkooli ehitist on
gi algkooli mõiste määraks, mille aja õppekava või
õppeaja kestus. Arvutatud lüdigetus toob kaasa maa-alg-
koolile kaasaõud materiaalsed soodustusi, mida linn-
algkool ei nandi. Kõigil omal maa-alkool normaalselt tar-
vitakse maa-ala võimalikult mitte alla 1 ha suuruses kooli-
õue, väimlemis- ja mängurajade ring kooli-ala jaoks.²⁶

Kooliõueda haldab õppeaotkogu. Sina korraldamise ränis
"koolipere" tõe ja kuludega, kuna tulud on määratud kooli-
ja "koolipere" (õpetajaskond, õpetajad, koolitöötajad) kasuks.²⁷

Samal ajal kuulub maa-alkooli juurde normaalselt (s.o.
ia praaxi alati kangeleki mitte!) koolitöötajate vähemalt 1-h
lehma ja hobuse peetamiseks. Sõltuvalt saavad õppefond
rendi alusel isikl. kasutamiseks aruamand vähemalt

²⁶ A.S.-531; ²⁵ Lõug, kooli Adm.-Os. form. 203-1932.a.

²⁷ A. Kuusik: HM rtk. 13.1.1922.a. nr. 2180.
(lk. 65 ja 66)

20aani. Kõnias aga faolise eooduotrite andmisset too-
fidele poudurad loomultekud eeldused.

Vaardeluras joutans etneb veel teisiigi eroneerui, näst.
õppetes algusus ja lõpetamise ajas. Iserevone aja jout-
tul peagu kedralt ma-alkkoolid alastard fõid H.M.
kõnalditega hiljem ja lõpetarid kerradsemeti lõpul
trarem, saades eiga lühimad pälade vakeajad kui lra-
na-alkkoolid. Nagu alamel selgub on mõlme loogi
vahal veelgi eroneerui.

b). Õpilate too järgi loogiturad aval. alkoolid ohis-
ja lahustkoolis (põeg- või fõtarladele eraldi). Sel loogi-
furd on vaid lokaalkool fõrtkad. Alaal lahustkooli ei
esne, samuti poudurad need vakevairi loonus (nästhuap-
salus, Kändlas.)

c). Alkoolid võrrad omada kõik 6 klassi või vakev
(näst. 5-, 4-klasse, millest koolist lõpuklassi õpi-
lased õis juhtakse lähemane 6-eklassene alkooli
oma koolikohustat jätkama).

Algkooli man tule veel eristada mõisted "klass" ja "komp-
lekt". Klass ja õppeaasta on rõõmsed mõisted, kuna komp-
lekt²⁸ tähendab kahte klasside arvu, mis tähtsates maa-
mis ühe õppejõu juhatusel kaht kuus. Komplektide arvu
järgi saame ühe- ja mitmekomplektli algkooli, kummaski
võib see arv kuni ühe kümne kohta (harvaalt kuni kaheksa)
Maal praegu on 3-komplektiline algkool, ka 2-komp-
lektiline on päris harva. Kuna juhtub tihti koolis
2 õppejõudu, kummaski peab tõe korras kahe klassiga
(õppekava vallas on väga rööndmised samad, mis 1-komp-
lektlikski koolis). Jätkub loogiline põhjend 1-3-
5-6-kt määratletud õppeaste normaalarvu. Olgu, et
sama 5-i väike kooli ühe neljateklassilise komplekti, erime-
ri peab ühtki vahel ka 5-eklassilise, koguni 6-eklassi-
lise komplekti (6 klassi ühe õppejõu juhatusel all. A pro-
pos: ka autoril on läänemaal olnud võimalus mood.

ja Eesti Hooldekambri (Koolurios) - poeglastele. Vastav
hõldeb Val. Valtase vastava määruse³² alusel sellele
kooli võetakse kellestki parandamiselt kaotuskaldumiskga
lappi. Kooli ja ta organite abinõud on saavalised algko-
li omadest erisest, järeldes üldjoontes ühki Ait Seaduse
põhimõtete raamesse. Tunnub, et erine kurgid omuelt teav-
higale õrgustik postkroon saavalisek õppjõudude arvu-
diit. Õpilased - kasvandikud on kohaldatud oiga varemalt
ferveile ja sõne vastaval jüürit. Hõid keguia, järeldes
kooli kuni 14. a. lõpuni. Saand juhtudel vait need ka
varem koolist vabastada. Koolist põrgemund õppelise
saagatoomine on eeskätt nende varemate kohustus.³³

Peale õppimise võimaluse arvalikuse algkoolis on
koolikohustuslokul saapol see veel võimaldatud kodus
või erialgkoolis, ent tingimusteks on, et vaimastes ei lo-

³² A. Kurvits, op. cit. - lk. 97 jji.

³³ — — — op. cit. - lk. 99: HM. kiri 24. 8. 1929. a. nr. 21857

ki õpetuse laos olla allepool alkoholi tasapinnast.³⁴ See
 arvas on spektraalhalliduslooteks järjekorralise koostajute ko-
 hede inspektorid jt. vastavaid teenistujaid.

Alkoholide järele 1. nov. 1939. a. järgnevalt:

Arvkoht:	arvkohti era alkohol	era	kokku õpetlasi	kokku õppejõude
Linnades	108	14	24055	1094
alal	1064	4	44980	2452
Kokku	1175	18	104985	3846

Kulud õhe õpetuse peale ilde (~~muud~~ vaid alkoholis)
 olid 1933. a. kr. 57,5, ent arvused tuleb võtta, et 30-ndate
 aastate algul näitasid kulud alkoholidele olmapäid-
 vat tagasihoidlikust.³⁵ Põhjas: koondamine. Kulude kõrg-
 sarn fiasis aga läks õpetlase rüütle üle kr. 70.- maksime.³⁶

³⁴ JAS-510

³⁵ V. HMT-1940, 1; la 6 p 7.

³⁶ V. Eesti Kroonika, k. T. osi, Tsch-1933-1939. a.

³⁷ V. ka E. Ents.: Eesti; harridusolud - weerg 609.

II. Avalike algkoolide haldamine riikiselt
Tingimedes Eesti kui ka keltaas haldusõrguse
süsteemis koostamiseks ei ole avalik algkool mingi insti-
tuut omi geneeris ega erandlik nähtus, vaid tema kui norma-
adpinaadi suhtes tulevad kohaldamiseks kõik need printsi-
bid ja haldusõrgusstruktuurid, mis on eesmärgid ja
iseloomulikud haldusõrgusstruktuurile avalikele ja organisatsioonile
üldse ja koostamiseks eriti. Tingi, et algkoolis omal näht-
iga avalik teenistuja oma, õiguskorras täpselt piirit-
letud võimkonnaga jne. Tingi peab iga organ vastama
haldusõrguse materjalõrgusstruktuurile tähtselt, et omamoodi
avaliku teenistuja õrgusstruktuuri poole: ta peab vas-
tama kvalifikatsioonile nõudele (vanuse, hariduse järele-
se teenid; tervis, riikivõime jms). Tingi peab iga or-
ganidivisioonid - või kollektiivorganid tähtselt, hal-
dusrežiimis fikseeritud, faasid, enne kui ta võib anda
oma ülesannete tähtselt

Täpselt summuti allud ka avalik algkool haldus-

protsessuaalsele armistikale. Kui näitaks koolijuhataja
leval, et kumale superioritsemisest valdavalitsemis on ta
õigasti oadusvastandit määrand, võib ta omi õigusi
johale anda vaid ettenähtud haldusprotsessuaalse
korras (aeldusel, et seeljuures pole tegu kriminaalriist-
ga). Ta esitab vaid kuisimuse permaavelt lahenda-
nud organile, s.o. vastava akti autorile. Ei anna see
sulemisi, et tal (koolijuhatajal) võimalus kaebega en-
neda oadud tahtajal, ja nii edasi samumuda halduskoh-
alikele instantsioonilises armistikus kuni lõpliku kohtu-
otsuseni väljajä. ³⁸ Seeljuures peame meele, et võib ³⁹ kui õi-
gust kohtorand ei kumle süski kohtulike kaitserealandite lii-
ki.

Konkreetsed haldusprotsessuaalsed korda näitab AAS-ki
Korraldus kooliskõnnimise eest võib koolikoguga määrata lapse-

38

V. A. J. Kõnnan: Haldusprotsess, Tartu, 1937. a. lk. 301; 440

39

— " — : op. cit. lk. 291, 292

vanemale trahvi pooli kants⁴⁰ Kui viimast pole erenda-
tud / kui joodud vabatahtlikult, järges olle orra ünd-
mine administratiivkorras. Kui ka see ei anna tulemusi,
sulle rakendamisele kriminaalõigusele sanktsioon.⁴²

§4. Haldusorganid laarduse alal

J. W. ajal oli Valitsemise korraldamise laarduse
alusel kõlgenud haldusorganite laarduse alal Valitsigi
Presidendi järele - laardusministerium. Viimase äraandeks
oli: rahvahariduse ja noorsoo kaarduse juhtimine, edenda-
mine ja järelvalve; õppejõudude ettevalmistamine (546)

Laardusministerium koosnes: 1) Kooliõuekonnast
2) Kutsuõue Osakonnast 3) Noorsoo- ja Vabahaarduse Osa-
konnast 4) Teaduse ja Kuusti Osakonnast 5) Mõlõõakonnast
(547). Algorõude tegevus allus Kooliõuekonnale. Viimane

⁴⁰ J. cit. §14.

⁴¹ ib.

⁴² KeS (RT 1929, 56) - §280 (aktS §18 alusel aga KeS §280).

oli koostunud enlone algperolide asjade juhataja (ta
alijuhataja) institut. Yomare funkteris 1944. aastalgi HD
Haridusosakonna komisjoni. (Haridusosakonna kõrval
kehtes nomenklit veel nn. Rahvakasvatuse Osakond,
resp. Praeaktens, millise üksandest on teada propagan-
da, informatsioon, sport, mitmesug. ühemaalsed aktiiv-
mid j.n.s). Yomari osutatud peaduse SHB-nõu alusel
kuulus Kooliosakonna humpkantsi muu hulgas ka
õppe- ja kasvatustöötajate ja õnaraalotseste haridus-
loku kehvase järelevalve.

Jelari vaatleme koostööloku õnaraalotseste üles-
andest haridusloka haldamises.

Õnaraalotseste kuuluvad õnaraalotseste haldamisele.
Õnaraalotseste SHB alusel: Teaduriga määratud alusel
ja korras kuulub õnaraalotseste võimkonda eesti:
2a) koolide ja õppeasutuste . . . ja teiste haridus- ning kunst-
töötajate asutamise . . . ja muul teel õnaraalotseste

haridusliku ja kultuurilise taseme tõstmise eest hoolitamine.
Lama seaduse § 105 järgi linnavalituse wõimkonda kuuluvate üksikute alade lähem juhtimine seostub linnavalituse osakondade kaudu. Osakondade juhatajate ametiaastus määratakse linnavalituse otsusega, mis kuulub linnavalitusega kranitamisele.

Maakonnas asuvad aval. algkoolid kuuluvad aga maakorralituse, resp. haridusosakondade alla. Aluseks on Maakonnaseadus⁴⁴ § 8-nda järgi allub algkoolide haldamine maakorralitusele järgnevalt:
"Seadustega määratud alustel ja korras kuulub maakonna-omavalituse wõimkonda eesti:

7) koolide ja õppeamistite . . . asutamine ning muul teel maakonna elanikkonna haridusliku ja kultuurilise taseme tõstmise eest hoolitamine ;"

§ 90-nda järgi: maakorralituse wõimkonda kuuluvate üksik-

ortute alade lihtsamalt seadmine kehtib maakoolide korralduste
de kaudu

Lihtsamalt säilib Haridusministeeriumi (Haridusdirek-
tooriumi) kui kõrgema haridushaldusliku organi ülesannete
"Kõrgeima koolivalituse ajutine korraldus" 1918. aastal.⁴⁵
Selle "korralduse" II osa §st konstitueerib: Maa-koolivalituse
(Maa-koolivalituse ülesannete funktsioonid "Lis. Maag. aga
H.B.) ülesandeks on rahvalaenu ülesandide korraldamine
ja juhtimine koolis kui ka väljaspool kooli. Tema ülesannete
de käib:

- a) valdade, mearakondade ja linnade koolivalituste tege-
vuse kokkukõlase ümber;
- b) ülesandide peidungprogliline haridustöö ja ülesandete koo-
lis ja väljaspool kooli;
- c) teaduse, kunstide ja kirjanduse edendamise;
- d) rahvalaenu ülesandete peidungprogliline ülesandete ja ülesandete koo-

tamine Maanõukogu ettepanemiseks;

e) maas-rahvakariduse alalise kokkuvõtmise, harvade-
te krediidide nõutamine ning jaotamine;

f) üldmaalistele tähtsusega koolide ja haridusasutuste korra-
vuste ettepanemine Maanõukogu ja nende asutuste koostöös-
tamine;

g) õppejõudude ettevalmistamine ja ettevalmistamine¹⁶ ja
toetamine

h) õpetajate ja koolitöötajate ettevalmistamine ja toetamine

i) järelevalvamine kooliseaduste ja määruste täitmise
üle

j) armastuste vastuvõtmine maakonnas ning linnade koo-
livalitsustelt ja üldise armastuse ettepanemine Maanõu-
kogu koolide ning muude haridusasutuste tegevust kui-
ka ülddiseid haridustöid;

k) maakonna- ja linnakoolivalituse asutuste tegevuse

¹⁶ In puksi loomuse see peamist kuuete korras

kohta käivate kahtude ja protestide läbivaatamine ning
okastamine;

m) kõikide asjade toimelamine, mis seise õpetajate valituse
ja rahvakoolide direktorite aruastemisel maa-kooli-
valitusele üle antakse ja mis spetsiaalselt omalt poolt
maa-koolivalitusele esandeks tuleb;

l) kooliõpetajate lipulise ametist tagandamine.

Üldiselt, mis puudub kehtivasse seadustikku, võib rea-
lida, et meie H.D. on, mispärast kui ta kehtunud ta amet.

Ette ajatakse "Lõunadirektoriumi Teataja" koostöö an-
fotokusele on kaotavaks ja jälgitavaks osutunud, espool
loetletud funktsioonid üle võetud, muredugi muutatis muuten-
dis.

Lõuna järgmisel osajoo ja subordinatoriumi astumist kus
sarnasel organil on samuti fõhtrand alatuslikku esandend
-s.o. maakonna)koolivalitusele, resp. linnakoolivalitusele,

⁴⁷ V. "H. T. ilmumise juhul" - HDT 1942, 1, lk. 1.

koogu funktsioonid on ise läinud määratlema, kelle poolt
- määratlemine - määratakse ametlike komisioonide. Mõned
üksused, näit. äppeasutiste registreerimine (p. 6) ja haarduse
arvestuse pidamine (p. 7) on tehniliselt laadi üksan-
ded aktiivkuse waakpunktist, mispärast on võimalik, et
mõningused üksused jätaksid koostööd teha 20 ipso, waa-
tamata dogmaatilisele ettekirjutusele. Teiselt pool on jälle-
gi üksused, millest tähtsimal tuleb uskuda et nad pi-
dada mõnd *lex specialis* t. (Näit. p. 11: suhtes - Õppejõu-
dude teenistuse seadust, misingune pandus 1918. aastal,
kui kehtestati käsitatakse "Kestmaa ... ajnl. korraldus".)
Tas on üksused, misserd ka praegused maako-
litsatsioonid peavad täitma *ex officio*. Nii näitaks pole
mõeldaw, et see amhis, saades wastawa kaobe (punkt m),
jätaks selle täbi waatamata, waimi et tule tema üld-
pidamisel olewa äppeasutiste seaduse korraldamisel ar-
wuse ei mingi muu instants, kui koostööd teha ise. (Van-
ta punkt "h").

519. alusel on maakonna)-koolivalituse organisatsioon:

1) haardusnõukogu juhataja 2) maakonna haardusnõukogu 3) maakonna haarduskoogu 4) maakonna koolinõunikud ja sekretär.

Maakonna-koolivalituse ametid on lühenenud ja on loodud ühtsalt "maakoolivalitus". Koolinõukogu ametid on haardusminister juurdeajal antud dekreetiga mitterahastatud "koolide inspektor"iks⁵⁰

Kuna maakoolivalitus on KMK-le (Kooliinspektorile) vahetult alluv eelise konstruktsiooniga asutis, kelle kaudu rahastamine (K. V. ajal) kostab valitsust koolipeal, siis (R. 75-ai 5), siis ei saa ta (k.o. koolivalitus) keskastmises, kui superintendentsel organisatsioonile kaevata KMK loovras, kuna KMK mingi võimalust ette ei näe. Samuti ei saa seda teha ka mõni koolivalituse organ, nagu haardusnõukogu. Ühtlasi püüdnud haardusnõukogul õigust an-

⁵⁰ V. ka. Õppe- ja haridusministri määruse and. (R. 1931, 59, 1160)

dale wõltsnikku määrata.⁵¹ Tõuselt pool, kurgu HM-l on õigus
maakooli wõltsnuse otsusi muuta, sisse ainult sel korral, kui wõ-
mand on wastolus kehtiva õigusega.⁵²

§21 foob haridusnõukogu koostoron järgmisena: a) haridus-
osakonna (s.o. maakooli wõltsnuse) juhataja b) koolinõunikud
c) 2 maakonnarõukogu liiget (need langevad praegu wälja)
d) 2 maakonna hariduskogu esindajat (ka see kogu ei to-
le enam põne alla).

Meie praeguse K Direktori omal järjekordse korral-
dusega äppejõndude ametisse seadmise alal - "HD Har-
idusosakonnas 1942. a. 19. mai r.k. nr. K12-26 foob walit-
sustele äppejõndude ametisoleku ja ametisse seadmis-
sõhita" rakendas 1942. a. erakordselt oma funktsioo-
ride täitmiseks maa- ja linnaharidusnõukogud, misduugi

51 Riigikoheln Adm. os. k. nr. 1078-1926.

52 " " " " 399-1929.

53 HDT 1942. 5; lk. 32: p. 3, 2. lg.

mutatis mutandis (excl. 2 haarduskoogu ja 2 maakonna
rõnkoogu loget). Sel juhul on haritavara nähtavalt fikse-
ritud asjades, et ümardimutandud RD. Haarduskoonna
juhataja allkirjaga antud ringkirjas rõllati tolistatuse⁵⁴
tehtud õigust, käesoleval juhul nimelt Õppejõudude tee-
nistusseadust.⁵⁵ (Tuleb juure liiada, et toskadoid haardus-
rõnkoogud olid fändatud juude koostceetud äppeantia
juhatajaga, koolkoogu või lasterannate esondaajaga jt.)

Haardusrõnkoogu kantatakse haarduskoonna jata-
ja poolt kokku farridux järgi ja talli paanata keaki-
arramisets et §14 pp. a, c, e, f, g, h, i, m ja n nimetatud
asjades (§22).

⁵⁴ Õigem - mündetakse

⁵⁵ Vrdl. amet. nt. p. 3-nda 2. lg: "Teatoides äilloodud otvokhet
koolivõtkovskile... Haarduskoond liiab selgitoids, et Õppejõu-
dude teenistuse seaduse §536 ja 41 mündetakse järgmi-
selt: ..."

Käsitletakse korraldus (3323-25) võttes arvesse ühel või mitmel
lõpu ajastu organi koostises ja koosseis, kuid oled juba
siis ole peamised korraldused peatada, mis pärast selle
-haarduskogu- elimineerime.

Määrusega linnakoolevalduse korralduse kohta⁵⁶
on sätestatud "Kesklinna koolevalduse ajutist korraldust"
IV peatükiga (3334-45). Selle määrusega on linnakoole-
valdus osutunud mitale mitandis üldjoontes analoogilisi
selt maakoolvalduse korraldusega nii kompetentsi osalt
kui ulatuselt, mis pärast langeb osagi ära teatades selle
IV peatükis juba lähema käsitlemaga peatada. Olegi vaid
õeldud, et selle määruse eeskirjade kohaldamisel on vaja
arvestada ka linnakoolevalduse⁵⁷ vastavaid eeskirju ning
Õppe- ja kasvatusiis üldvõtte seaduse sätted, eeskõiki asu-
feste ja ametitöötute nimetuse alal. Vastavalt on määruse
määrusi ka "korralduse" III peatükis (Maakoolevaldus) kohta.

⁵⁶ RT. 1913, 10.

⁵⁷ RT. 1930, 43, 404.

Avalikete algkoolide transtsendentset haldusest võetakse
otsusest osa ja vallamavalitsus. Selle organi võimkonda
halduse allas on konstrueeris Wallaseadus järgmiselt.⁵⁸
Seaduse § 10: Vallamavalitsus seadustega määratud
alustel ja korras teeb:

1) hoolitab vallamavalitsuse avaraid;
6) hoolitab rahvahariduse eest; asutab õppe- ja
kasvatustasutisi; hoolitab koolimajade ehitamise ning
õppe- ja kasvatustasutiste maaga ja sisseseadega varustamise
eest; teostab koolikohustuse järelvalvet; võtab
osa koolide valitsemisest ja ülalpidamisest; hoolitab
rahvarahamajanduse ja nende haridusloke ja kultuuriliste
asutiste ellukutsumise eest;

18) täidab riigi alalise valitsemise alal vallamavalit-
susele pandud ülesanded; hoolitab riigi ja vabariigi oma-
valitsuste korralduse täitmise eest kogu maal.

Vallaomavalitsus on suure harridusala haldust kor-
jatus haldusametist eestmestlus mardalain ast. Olles sa-
mal ajal ühtlasi avaraste algkoolide üldproharmise norri
kohustusadressaandtes, kujunel avarastel algkoolil, resp. ta
organil, avaris koolijuhataja j.t., vallaomavalitusega
akseem ja tihedam arde ulise alusele lahkdamisel -
algkoolide haldamises. Iim võib atelda, et see õrguoluk
olukord, mis rajatud ja kujunenud j. V. avaris õrgustor-
ras, kestab praeguigi in praxi. üldjoontes katava konti-
nuiteediga või "õrguoluk rantsia", kui seda mi võiks ni
melada - edasi. Deservatsioon on ainski: mutatis mutan-
dis (vallaomavalituse ar-mjuhtimise ja -vastutuse paritri-
bi osatoomine, demokraatliku ajajärge organ -
vallaomavalituse väljalülitamine käibest j.m.).

See lõpots punitab vähemusrahvaste kumarte.
kodanike jaoks loovataid algkooli, mis Ps. 522. lg. 2.
alusel on suunatud osalist haldamist sättivaks nor-
mistikes - Vähemusrahvaste kultuur-omavalituse

seadus⁵⁹. Selle normistiku alusel vähemrahvaste kul-
tuurimavalituse arutind alluvad oma võimupiiri kuu-
livate ülesannet teostamisel kehtivatele seadustele
võel alusel kohalike omavalitsuskogu

Selle seaduse alusel kuuluvad Eesti vähemusrah-
vaste hulka peale Saksa, Vene ja rootsi rahvaste veel
need, kelle võldarv oli mitte vähem kui kolm tuhat.

(Märk. omased jundid sellise õigusliku postivoori)

Muid sünkohaal huvitavas piirumises, s.o. algkoolide
lõundamise alal, kuulub käsitletava omavalituse am-
fide võimupiiri vastava rahvuse omakoolide avatike
ja erasalgkoolide organisatsioonide valitamine ja
järelvalve,⁶⁰ vämmare väid teatud päres. Nagu teada,
oli meie kultuur-omavalituste normistik moodsaam moastus.

§5. Aualitkude algkoolide aentamine

⁵⁹ RT 1925, 31/32, 9.

⁶⁰ ib. §2 p. a.

ja ülalpidamine.

H. Hontamine

AfSeaduse alusel on avalike algkoolide omak-
jaks riik ja omavalitsus. Riik võttis mil seal alg-
koolide asutajana, jõudis ühtlasi nende ülalpidajaks,
kui oli tegu ülerrajalist talitust omavale õppeasutis-
tega (LTS § 19), nagu seda olid erisool käsitlitud
koolid vaemlaste või füüsiliste defektiga lastele
(kuikaldsurnus, abanormaalsus, puurtummus jne)
Tege on kõrgelt suurem osa aval. algkooli oma-
valitsuste asutatud. Nagu nägime, kuuluvad no-
mendid ka end. tüüpi koolid oma asukohta omavalit-
sustele ülalpidamiseks.⁶¹ Tekib küsimus, milline oleks
kvantitatiivne keitsemis, palju tuleb asutada aval-
like algkooli? Vastuse annab LTS § 19: "... niisugus-
el arvu, et nagu see on laruulik koolikohustuse täit-
miseks." Tege: ei saa olla niisug. seadust, kui ka-

⁶¹ V. Koolide teguruse korraldam. määr. (HDT 1942, 1)

See vastavõimalikult kulude piiramine koostulustel
kas või osagi oma halduspiiruse kuuluvast kos-
likohustustest lastest piirata suuta naaberalla
või linnas algkooli. Kodikohustus tuleb liita oma
elukohta, mitte järelelõpetus värbimise kohas. Vanemasajal ei
ole õigust pargutada last linnas algkooli, kuna ta os-
tib - määrguse on Rõigikohu selafus⁶²

II Ülalprodamine.

Ufida on seadusandja mõeldud ülalprodamise all? Vastu-
se annab § 320: vastavate koolide majandustulud joko
kõik muid kulud, peale õppejõudude tasundi selle osa, mis on
ex lege riigi kanda. Rõigikassa kanda (õppejõudude tasundi
seaduse järgi) maksab riik maa-alkkoolide õppejõudude
nõuandtamist 90%, kulla omavalitlus 10%. Linnas
õppjõud fawodirelt kooreri, keite ja walguatuse riol.
Linnades on riigi osa 76% ja omavalitluse 9% - 24.

Maa-alkkoolide man uiga lõemal ülalprodamise määte⁶²
Rõigikohu Selu. os. t. nr. 675 - 1926. A. Kurvits, op. cit., lk. 58

peale koolihoone ja tarviliku arstiasutuse veel ettenähtud ma-
ala vastavõitv väljakukes, aia jaoks ja - normaalselt ka
koolitulu. De facto aga omud osad algkoolist püüdnud veel
fäniri koolitulu kui ümbruse, on selle asemel, või mine
all, mingi kurna- või karjamaaslopp. Koolitulu nõude
tevitmise suhtes on igatahes halduslike järelevalve kaunis
lood olund.

Õpilaste huvides, kelle asemel üle 3km. koolist, peal
ilalprodaja (maad) kandma ka rakendaadiga ootud ku-
lud. Samuti kannab ka kooliteenijate pälgad. Kui
naaburkalle algkooli läheduse tõttu kogub ^{sinna} oma kooli-
kohustust tähtma üle 10% teatud walle lappi, kannab
laste päritolu wald wastawa protsenti naaburkooli
ilalprodamidest. Kõikwalepe waldade wahel mü-
tug. juhul on ^{wõimalik, ent} ~~tehtawad~~ wastawat omawaltsust wab
peaduse alusel suudida oma osa kuldide kandmi-

üks administratiivkorras.⁶⁴ Lalkarvamused ning uuestel jatkudel kuuluvad vastava koolivalituse laenuks.⁶⁵

HS näeb ette ka teatava pankroti mooduse järele, kui omavahelise ei tõrjuda ülalpidamise kohustust laste- ja kooli-
lega. Sisu kannab järele. Kulud ajutiselt HM, kuid ronnab
neid kergem ülalpidajalt tagasi adm.-korras. (§29).

(Mis puutub ülalpidamise ülemavalise kuluid ommakooli,
sü näit. 1930/31. k.a. kulutati acts alusteks kr. 7607210.-,
osaljuures 1 õpil. kohta kr. 73,3⁶⁶).

Koolide ehitamine, ümberrahustamine ja korraldamise
juures^{fulle} muidugi arvestada HM vastavaid nõudeid (Kooli-
majade Juhatuslaenu Fondi seadust ja vastavat määrust,
Aval. algk. koonete ehitamise määr. (RT 1933, 36, 283)
Koolide juhtorje määrust (RT 1938, 16, 144; HMT-3-1938)
ja vda teisi eeskirju)

⁶⁴ Rõugiboltn Adm.-osa t. 187-1935

⁶⁵ HM Koolisak. 1937. a. 3. apr. kiri nr. 32689 (A. Kurits, op. cit.)

⁶⁶ So. Ents. II, veerg bog.

[lk. 65.

§ 6. Alkoholide algkoolide ülemaoline
raking.

I Kooliringkond.

Et saada ülevaadet algkoolide rakingust, peatame
kooliringkonna oside juures (524). Kooliringkonnas
suleb võtta kaotud territoorium, misruugel eluavad
õpilased on normaalselt kohustatud oma koolikohustust
täitma selle maa-ala juures ühe nähtud algkoolis. Kooli-
ringkonna suurus on meil keskmiselt 41,8 km².⁶⁶ Nagu
eelpool tuvastatud, pole meil lubatud raudraudaadest
fakultatiivne kooliskäimine kooli asukoha suhtes.

II Koolivõrk.

Alkoholide võrgu kohta annab Art 5521 lepyal-
definitsiooni: "Alkoholid, mis vajatakse hariduskohustu-
se täitmiseks, moodustavad aeral. alkoholide võrgu.

Et aga teatud asutatud algkool saaks de jure te-

⁶⁶ E. Ents. IV, 4 serg 1040.

54. Teenistujad avalikus algkoolis ja nende
iluvanded.

I Avalikud teenistujad

A. Teenistujate ametite seadmine.

Avalik algkool ei ole nii kollektiiv- kui sotsiaal-organid eht avalikke teenistujaid. Art 35, 56, 65 ja 66 alusel on algkoolis teenistujaid 2 loki: vaimlised alal-õppejõud, füüsilised - koolitendijad (-d). Kõrre klassifitseeritakse Dr. J. T. Kliiman⁶⁹ teenistujate, kooli- ja õpetajate.

Vaimlised alal on teenistujate: koolijuhataja, koolijuhataja abi (ad hoc juhtumitel, kui kl- komplekt on üle 10-nd), õpetajad ja kooliaust. Füüsilised alal on peale koolitendijate rätseppide-algkoolis veel ametis internaatkoolitendijad (-d)

Õppejõudude ametisse seadmist reguleerit õppejõudude teenistusseadus (D.S. 1931, 59, 461), kuna kooli-

⁶⁹ J. T. Kliiman, op. cit. (Õrguhoold) lk. 304 jf.

jad peetakse lepinguga algkooli juhataja (HMS-559, p. 9)
Kehtrava korra ajal on sisse lisandunud 2 akti, mil-
lest esimene on juba oma kehtivuse kaotanud, teine
aga tuleb kõne alla kui lex specialis.⁷⁰

B. Kvalifikatsiooni nõuded õppejõududele.

Õppejõududele nõutakse saadus vastavalt selveri-
dust ja algkooli õpetaja kutset. Viimast annab
normaalset vastava pedagoogilise õppeasutuse
lõpetamine (seminar, pedagoogium), mille järel õppe-
jõud-aspirant peab veel läbima aja praktiseerimise.
Mainitud nõudele lisanduvad veel: Eesti riik-
londuse status, vaimse treeni, hea teoreetiline ning eesti
keele oskus ja vastavus H/M sellekohaste määruste
nõudele. Need on positiivsed nõuded. Õppejõudude
teenistuse saaduse § 3 aga loetakse veel negatiivselt,
mistingimused isikuid ei või võtta ametisse õppe-

duse nõuetega; õppenõukogu ja koolikogu otsustega; kooli uu-
damine ja läbikäimise teiste asutistega; järevalise koolitöö
läpse toimumine üle; tundide jaotuse ulatuse ettepanemine
õppenõukogule; elarvete ja aruandete koostamine; vahus-
tab määratleil põhjustil õppejõu koolitööst kuui 3 päeva;
kooliteeripaskonna palkamine; kroonika kirjutamine
(Afs 3 59). Detailides on viidetud koolijuhataja aruanded
HM ringkirjadega. Samuti on ta ülesanded administratoo-
torina teatavate kogumise piiridest kontseptsiooni
koolide peaarvator ja inspektor 1937a. koolijuhataja
ülekoosolekul kokkuvõtteks.⁷¹

Õpetaja aruanded os õppe- ja kasvatusi, vahus-
pidamine õpilaste üle koolis - nii rühmade kui klasside
üle; osavõt koolitööst, väimaste otsuste ja koolijuhataja kor-

⁷¹ K. M. Rand: "Koolijuhataja administratoo-
torina" - Eesti Kool:

lk. 17 j j.; samuti ka J. Lang: "Koolijuhataja üles-
anded . . ." - Eesti Kool, 1937 a., lk. 312.

(Mõlemad artiklid - kõned, mis peetud määratud kokkuvõtteks)

raalduste täitmine (561). NtS tunnib veel erilisi õpetajaid
- fagorava õpetajaid, kelle maan- või linnakooli valitused
alternatiivselt või fakultatiivselt annavad seavad - isga
75 õppejõu kohta ike. (NtS 561). Fagoravaõpetaja otsuse
alusann on asendatud koolist ajut. pinduvaid õppejõude
(ka juhatajaid). "Wabal ajal" näib S'ette - linnuõpetuse met-
ruerimise ja vabataharuõpetuse. Täielikult rahendavad aga
koolid. Võnund nad mehoumiloole konkreetseks, seda nen-
de odavastõpsõn faktu koolivalitustele (mitte maksis ju
õppejõudude tasudest 90%, omaosalis. - 10%). H/M on
sellele väärnakkle aga reageerunud erald fagati-
hoidloku fahelapamijohtrara ringkiriaga⁷² ja an. tar-
gavara õpetajate teenistuse juhendiga⁷³, jõe aga
rende aktiiga annunud ette võrdud väärnähel kui-
gi edukalt tähestada.

Kooliraetide ikeandeks on hoolitsemine õpilaste

⁷² H/M rk. 11. juun. 1929, nr. 2971 - A. Kuuik, op. cit., lk. 43

⁷³ H/M 4¹ - 1939 - lk. 103.

tervise eest (65.5) Haig-alkkoolides tegutsevad kooliarstidena
jaaga vabatahtlult jaooskonna arstid, kes aga olase tõiega ni-
ivõrd on elanud üle koormatud, et on aumtund algkoolide
õpilaskonna tervise eest ka seisimise küll vaevalt va-
huldavaid tulemusi anda.

Lähtelid aras algkoolide teenistujate koostamise alus-
printsipts võib konstateerida kaheksand uuti õigusel vii-
reward jooni. Nimelt on viimasel ajal autoriteetselt poolt,
peaaegalt kull sõnavõttudes suuremale auditooriumile, 125-
kutakud näit. kooljuhataja armijahtsmise ja armivastu-
tuse printsiipi.

III Õppejõudude kui avalike teenistujate õi-
guelik positiivne.

Seda positiivsus korraldava normistikuuna esineb
Õppejõudude teenistuse seadus⁷⁴, kui lex generalis. Penai-
oni seadus⁷⁵ ja Õppejõudude taunde seadus. Viimane

⁷⁴ Qs. 1931, 59, 461;

⁷⁵ Rt. 1936, 76.

on üle elanud rea muudatust. Peale nimetatud kolme
 füüsilisel silmas peetava rida teisi seadusi. Esimene nime-
 loendust konstitueeris (54): "Riigi poolt ülalpeetavate õppeasutus-
 te on riigiteenijad. Omavalitsuste poolt ülalpeetavate õppeasutus-
 tiste õppejõud on omavalitsuse teenijad riigiteenijate õigus-
 tega ja kohustega..." Selle normistikuga on sätestatud õppe-
 jõudude liigid, kvalifikatsioon (kutse j.m.), ametise töö-
 mine ja ametirahakorra lõpetamine, õigused (tasu, punktus,
 pension j.m.) ja kohused. Tingitult suurest õppejõudude pum-
 plastusest ei sooda ooga kaasajal algkooli õppejõudude as-
 pirantide saates läheneda ^{näite} kurgi suurte kvalifikatsi-
 onni nõuetega. Ametise rakendatakse ka kaugele vä-
 hema kui keskharidusega isikuid, kõnelemata kutse-
 emamisest. Jät ka massiliselt alandud ümberpaigutu-

⁷⁶
 V. RT. 1935, 69, 605; 1936, 98, 774; 1937, 101, 821;
 1939, 26, 191; ja viimane muutmise seadus RS. 1940,
 45, 408.

sed veelgi pole lõppenud, tõendab HDT 1942., milles HD
oma l. deti. ringkirjaga mõistab hukka õppejõudude üm-
berpaigutamise kooliaasta kestel⁷⁷

§ 8. Õpilased ja koolikohustus.

1. Koolikohustus. Koolikohustuse eiga on eegeli
mündarigurd läbi tõnud. Kõrgemas eaks on õund
16 a., madalamaks (in concreto) 13,5 aastat. Aet § 58-nda
mündarise tõtta⁷⁸ oleleb mõvendil järgmine olukord. Lapsed,
kes kalendri-aasta alguseks⁷⁹ on saanud 7-aastaselt, on ko-
hustatud astuma algkooli algava kooliaasta õppitöö al-
guseks. Koolikalustus eiga kestab kuni kursuse lõpetami-
seni või mitte lõpetamisel kuni 14 a. vanuseni. Õpilased,
kes saanud 14-aastaselt kooliaasta kestel, peavad kõirma
koolis kuni sama õppeaasta lõpuni (õigem: kooli-

⁷⁷ V. HDT-1942, 14. lk. 403. HD... l. deti. rk. õppejõudude
ümberpaigutamise kohta

⁷⁸ V. HDT 1942, 6; lk. 45

⁷⁹ Eesti V. ajal oli kehtil. mõmendiks 1. aug.

või õppetöö lõpuai⁸⁰ Variml. või kehaliste defektiga lapsed
jätkavad koolikohustust vastavalt abi- või erikoolis (§ 11)
Kohapealne järjekorale koolikohustuse täitmise üle tulevat
koolijuhatajale, õppenõukogule ja omavalitsusele (õpilesti-
metika - § 12. ja 13). Kui vaesus takistab koolikäimist, ni-
imavad abi rüük (40) ja omavalitsus (§ 17). Lapsed, kes
sünnitavad laste korras koolikoh. täitmises
on ette nähtud sanktsioon rahatrahvi näol (§ 14) ja krimi-
naalkohtulike vastutusele võtt⁸¹

II Õpilased

Algkooli I klassi astumiseks ei ole vaja esiharidust.
II klassi või kooli lõpetamisel saavad õpilased selle
kohased tunnistused (vt § 55). Lõhmoed instruktöör-
nid klassi- ja koolikouuse lõpetamise kohta annab

⁸⁰ V. A. Kero: Sead. ja määrused harid alal: HM nr.

25. aug. 1926. nr. 21997: "Tuleb rahul teha koolivõrsta (1. aug.
kuuni 31. juulini järgm. aastal) ja õppeaasta (=klass) tabel..."

⁸¹ Vrdl. Kr.S. (Rv 1929, 56) § 279 ja § 280.

HM(HO). Yomane seetung korraldis HO-ilt on 26. 3. l.a.⁸²
kuna õpilaskõndamisk määrus on HM-elt antud 1940. a.⁸³

§ 9. Õppe- ja kasvatusalas.

Algkooli kursus kestab 6 a. (klassi). Normaalset
kestab õppetöö 1. sept. kuni 31. märni. Õppetöö aegade ja pä-
had koolile määrab HM(HO).⁸⁴ § 4. ajal olid õppeained
fikseeritud seadusega (detailiselt - õppekavadeaga) - A.S.S. 541.
Praegu määrab need Haridusdirektor. Õppeained on momen-
dil jäänud A.S.S.e alusele, kuid mõned on ideoloogilises si-
ons muutunud tugevasti (ajalugu; loodusõp. - rassistooria)
alundangud obligatoorselt tehtud exp. rorbis korralduste-
ga kui ka §. Omaval. juhi sõnavõttega (näit. koolitegelaste
väimased kokkutulekul)

§ 10. Juuliku algkooli organid

I. Õppenõukogu. (A.S.S. - 58 67 - 74)

⁸²

HDT - 1942, 1; lk 3 (A.S.S. - 547)

⁸³

HMT - 1940, 2; lk. 20 ja 21

⁸⁴

HDT - 1942, 13; lk. 97

Õppenõukogu on kooliõud: kõik õppejõud, kooliõud, koolikogu
ja lasterannemate esindaja. Ta ülesandeks on kooliõud ja
kasvatusküsimused (õppe- ja teekasud; õppe- ja kasvatustöö
järelevalve õppejõudade vahel; õpilaste hindamine jne). Koosole-
ku koosseis on $\frac{3}{4}$ õppejõudude arvust. Koolijuhataja on
õppenõukogu otsuste suhtes suspensivõetud veto õigusega.

II Kooli koolikogu. (Art 5 §§ 45-87)

Koosseis: kooli üldajalaja ja lasterannemate esindajad, koo-
liõud ja koolijuhataja. Koosolekut võetakse kõik õppejõud
osa võtta sõnaõigusega. Koolikogu ülesandeks on kooliõud
kooli eest võtta, eriti õigemaajandusk. küeje eest (näht. järe-
levalve koolikohustuse täitmise üle, õpilaste toitlustamine, ed-
arve koostamine, traheriraha määramine). Õpilaste pindumiste
kord. Ta sellekohasele otsusele võib edasi kaevata kooliõudit
suhtes, kelle otsus on lõplik.

III Lasterannemate koosolek (§§ 88-91)

Selle siht on sideme loomine kodu ja kooli vahel.
Koosolekud toimuvad vähemalt kord aastas, kus arutatakse

se õppe- ja kasvatustööse puaturand küsimusi ja valitakse
esimatajaid õppenõukokku ja hooldekokku.

§ 11. Järelevalve õppe- ja kasvatustööle üle.

Tee on sepetstaadne valise, mida toimetavad vastavate
asjatundjatena koolide inspektorid, peainspektorid jt. Õppe-
ja kasvatustöö ülevalve seaduse⁸⁵ ja selle rakendamiseks an-
itud määrat lugem toimega määruse⁸⁶ alusel. Nagu juba tä-
hendatud on hiljuti loodud seitsmendama koolide inspektori
instituit, kes lullis tegelikust koolitööst, täidab inspektori üles-
andert vrad oralise tööjõuga. Inspektor kandis küni 1937. a.
koolinõuniku nime.

Järelevalve seisneb reordseermises, inspeermises,
õppejõudude hindamises ja aruandmise oma tegevust.
Õppejõu hindamist peab inspektor kostama vähemalt kol-
3 aasta kestel (in praxi formis see üldiselt kord aastas).

⁸⁵ SK V 1930, 1, 1; RS 1931, 59, H60;

⁸⁶ RS 1931, 103, 428 (Õppe- ja kasvatustöö ülevalve koste-
mise määrus)

Puudulikeks või kõrgaks tunnustatud õppejõud on õigus en-
neda edetunega inspektorile või peainspektorile. Kõrgepõhise mit-
teakohaldavalt loetakse õppejõudu võtke ametist erabastada. (Sa-
ma määr. §27 ja Õppejõud teenistuse sead. §86-nda alusel).

Koolide inspektori osatähtsus koolivalituse liikmena
on kaasaegses režiimis redutseeritud, kuna koolivalituse
juhataja toimib arvujuhtimise printsiibil. Samuti on andi-
ne obligatoorne koostööga seotud kaotatud aktide suh-
tes, milleste otsustamisest koolide inspektor osa võttis.
(Teostatavasti on kaasalkin ametasutidest meil üldse
kaotatud).

Koolide inspektorites võib määrata isikud, kellel on
kõrgem haridus, pedagoogiline ettevalmistus ja vähemalt
10-aastane haridustöö praktilise ning teoreetilise eel-
dusega. Alkatusstruktuuri väiksemusega on koolide peains-
pektorid. Nende haridusvalitusele kompetentse teoreeti-
susele on määratud seaduse §55 ja 6.